

Sygn. akt **III AUa 151/23**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2024 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marta Sawińska

Protokolant: Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 10 kwietnia 2024 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy **M. D.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.**

o rekompensatę

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 22 grudnia 2022 r. sygn. akt IV U 899/22

1. oddała apelację,
2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. na rzecz M. D. kwotę 240 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego od dnia uprawomocnienia się orzeczenia o kosztach do dnia zapłaty - tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

	Marta Sawińska	
--	----------------	--

UZASADNIENIE

Decyzją z 28 czerwca 2022 r., znak: (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. odmówił M. D. ustalenia prawa do rekompensaty z tytułu pracy w szczególnym charakterze, stwierdzając, że ubezpieczona nie udokumentowała 15 lat pracy w warunkach szczególnych. W uzasadnieniu organ rentowy podał, że do pracy w szczególnym charakterze nie przyjęto okresów zatrudnienia w:

- Szkole Podstawowej w C. od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1995 r. oraz od 1 września 1998 r. do 31 sierpnia 1999 r.;
- Szkole Podstawowej w S. filia w W. od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1999 r.;
- Szkole Podstawowej w M. filia w B. od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1996 r.;
- Publicznym Gimnazjum w M. od 1 września 2006 r. do 31 sierpnia 2007 r.,

ponieważ w powyższych okresach zatrudnienia ubezpieczone nie wykonywała pracy nauczyciela w pełnym wymiarze czasu pracy.

Zakład poinformował, że okresy zatrudnienia w szczególnym charakterze w dwóch różnych placówkach, w których wykonywana była praca nauczyciela w niepełnym wymiarze czasu pracy, nie podlegają zsumowaniu.

Odwołanie od powyższej decyzji złożyła M. D.. Odwołująca wniosła o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez przyjęcie okresów zatrudnienia poniżej wymienionych jako pracy w szczególnym charakterze, o którym mowa w art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych: okresy zatrudnienia w Szkole Podstawowej w C. od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1995 r. oraz od 1 września 1998 r. do 31 sierpnia 1999 r., Szkole Podstawowej w S. filia w W. od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1999 r., Szkole Podstawowej w M. filia w B. od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1996 r. oraz Publicznym Gimnazjum w M. od 1 września 2006 r. do 31 sierpnia 2007 r., ewentualnie skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu.

W uzasadnieniu odwołania ubezpieczona wskazała, że suma wszystkich części etatów w każdej z ww. placówek daje łącznie wymagany przez ustawę etat lub więcej.

Wyrokiem z 22 grudnia 2022 r. sygn. akt IV U 899/22 Sąd Okręgowy w Zielonej Górze IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy M. D. prawo do rekompensaty z art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych poczynawszy od dnia 1 stycznia 2022 r. (pkt 1 wyroku) oraz zasądził od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. na rzecz odwołującej M. D. kwotę 180 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego (pkt 2 wyroku).

Powyższy wyrok zapadł w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Odwołująca się, urodzona (...), złożyła organowi rentowemu wniosek o emeryturę 20 stycznia 2022 r. i wniosek o przeliczenie emerytury z rekompensatą 27 stycznia 2022 r.

Decyzją z 9 lutego 2022 r., znak: (...), pozwany przyznał wnioskodawczyni emeryturę od 1 stycznia 2022 r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek.

Następnie, po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, pozwany wydał zaskarżoną decyzję.

Pozwany do stażu pracy w szczególnym charakterze uwzględnił wnioskodawczyni następujące okresy zatrudnienia: od 1 sierpnia 1980 r. do 31 sierpnia 1981 r., od 1 września 1995 r. do 31 sierpnia 1998 r., od 1 września 1999 r. do 31 sierpnia 2007 r. i od 1 września 2007 r. do 31 grudnia 2008 r., łącznie (z wyłączeniem zasiłków chorobowych i urlopów bezpłatnych) 12 lat, 9 miesięcy i 8 dni.

Wnioskodawczyni była ponadto zatrudniona w następujących placówkach:

– Szkole Podstawowej w C. od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1995 r. oraz od 1 września 1998 r. do 31 sierpnia 1999 r. w wymiarze:

– od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1992 r. – 14/18;

– od 1 września 1992 r. do 31 sierpnia 1993 r. – 14/18;

– od 1 września 1993 r. do 31 sierpnia 1994 r. – 16/18;

– od 1 września 1994 r. do 31 sierpnia 1995 r. – 16/18;

– od 1 września 1998 r. do 31 sierpnia 1999 r. – 12/18;

– Szkole Podstawowej w S. filia w W. od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1999 r. w wymiarze:

- od 1 września 1990 r. do 31 października 1993 r. – 8/18;
- od 1 listopada 1993 r. do 31 sierpnia 1999 r. – 7/18;
- Szkole Podstawowej w M. filia w B. od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1996 r. w wymiarze:
 - od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1991 r. – 4/18;
 - od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1992 r. – 4/18;
 - od 1 września 1992 r. do 31 sierpnia 1995 r. – 4/18;
 - od 1 września 1995 r. do 31 sierpnia 1996 r. – 2/18;
- Publicznym Gimnazjum w M. od 1 września 2006 r. do 31 sierpnia 2007 r. w wymiarze 2/18.

We wszystkich tych okresach wnioskodawczyni wykonywała pracę nauczyciela religii.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd I instancji wydał zaskarżony wyrok, w którym zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał odwołującej M. D. prawo do rekompensaty.

Na wstępie rozważań prawnych Sąd Okręgowy podał, że przedmiotem postępowania było rozstrzygnięcie, czy wnioskodawczyni przysługuje prawo do rekompensaty z tytułu pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze.

Zgodnie z art. 2 pkt 5 ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1340 ze zm.), rekompensata to odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabeżdą prawa do emerytury pomostowej.

W myśl natomiast art. 21 ust. 1 ustawy, rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat.

Stosownie do treści ust. 2 tego przepisu rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W myśl art. 23 ust. 1 ustawy – ustalenie rekompensaty następuje na wniosek ubezpieczonego o emeryturę.

Następnie Sąd Okręgowy podkreślił, że bezsporne w sprawie było, że wnioskodawczyni nie nabyła prawa do wcześniejszej emerytury ani do emerytury pomostowej.

Prawo do rekompensaty mają osoby urodzone po 1948 r., które przed 1 stycznia 2009 r. wykonywały co najmniej przez 15 lat prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów obowiązujących do 31 grudnia 2008 r. (art. 32 i 33 ustawy emerytalnej).

Ogólne zasady nabywania prawa do emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 1948 r. zostały uregulowane w przepisie art. 184 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu (...) (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm.), który stanowi, że ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat – dla kobiet i 65 lat – dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Za pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach uważa się pracownika zatrudnionego przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia, oraz w znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia.

Wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom tym przysługuje prawo do emerytury ustala się na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8 poz. 43 ze zm.).

Zgodnie z § 2 ust. 1 cytowanego rozporządzenia okresami uzasadniającymi prawo do świadczeń są okresy, w których praca w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

W myśl § 2 ust. 2 tego rozporządzenia okresy pracy w takim charakterze stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia, lub w świadectwie pracy.

Jednocześnie w myśl rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz.U. Nr 237, poz. 1412), jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, środkiem dowodowym stwierdzającym okresy zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania oraz spółdzielczej umowy o pracę jest świadectwo pracy, zaświadczenie płatnika składek lub innego właściwego organu, wydane na podstawie posiadanych dokumentów lub inny dokument, w tym w szczególności: legitymacja ubezpieczeniowa, legitymacja służbowa, legitymacja związku zawodowego, umowa o pracę, wpis w dowodzie osobistym oraz pisma kierowane przez pracodawcę do pracownika w czasie trwania zatrudnienia (§ 22 ust. 1).

Nie oznacza to, że osoba odwołująca się jest pozbawiona możliwości ustalenia, iż w zakładzie pracy pracowała w warunkach szczególnych. Ustalenie rodzaju wykonywanej pracy na podstawie osobowych środków dowodowych nie jest bowiem wyłączone w postępowaniu przed sądem rozpoznającym sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których przewiduje się odstępstwa od zasad ogólnych postępowania dowodowego, bowiem zgodnie z treścią przepisu art. 473 § 1 k.p.c., dowód z zeznań świadków jest dopuszczalny w zasadzie co do wszystkich faktów spornych lub niemożliwych do udowodnienia za pomocą dowodu z dokumentu, a nawet ponad i przeciwko osnowie dokumentu (por. wyrok SN z 08.12.1998 r., II UKN 357/98, uchwała SN z 24.09.1984 r., III UZP 6/84). Postępowanie sądowe zainicjowane wniesieniem przez ubezpieczonego odwołania od decyzji organu rentowego toczy się bowiem według zasady swobodnej oceny dowodów, wyrażonej w art. 233 § 1 k.p.c. Zgodnie zaś z art. 233 § 1 k.p.c. sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału.

W konsekwencji możliwe jest ustalenie okresów pracy w szczególnych warunkach również w oparciu o inne dowody niż zaświadczenia z zakładów pracy (uchwała SN z 21.09.1984 r., sygn. III UZP 48/84 oraz uchwała SN z 10.03.1984 r., sygn. III UZP 6/84). Powyższe wynika także z uchwały Sądu Najwyższego z 27.05.1985 r. (II UZP 5/85), w której SN stwierdził, że jeżeli odwołujący się wykaże, że z powodu likwidacji zakładu pracy nie jest możliwe przedstawienie zaświadczenia z zakładu pracy, to może tę okoliczność dowodzić wszelkimi środkami dowodowymi (por. też wyrok SN z 08.04.1999 r., II UKN 619/98).

Sąd Okręgowy podkreślił, że wobec tego mógł oprzeć swoje rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie na wynikach postępowania dowodowego z innych dokumentów oraz z zeznań odwołującej się. Zaznaczył też, że w okresach nieuznanych przez ZUS, wnioskodawczyni była zatrudniona w Szkole Podstawowej w C., Szkole Podstawowej w S. filia w W., Szkole Podstawowej w M. filia w B. i Publicznym Gimnazjum w M. – w wymiarze czasu pracy w poszczególnych okresach ustalonym wyżej przez sąd, na stanowisku nauczyciela religii.

W myśl zaś § 15 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., nauczyciel, wychowawca lub inny pracownik pedagogiczny wykonujący pracę nauczycielską wymienioną w art. 1 pkt 1-7 ustawy z 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, określoną w tej ustawie jako praca zaliczona do 1 kategorii zatrudnienia, nabywa prawo do emerytury na zasadach określonych w § 4 i jest uważany za wykonującego prace w szczególnym charakterze.

Pozwany nie kwestionuje ani rodzaju pracy, wykonywanego przez skarżącą w spornych okresach, ani kwalifikacji prawnej tej pracy jako określonej w ww. § 15 rozporządzenia. Zarzuca jedynie, że praca nie była wykonywana w pełnym wymiarze czasu.

W ocenie Sądu Okręgowego, przeprowadzone postępowanie dowodowe pozwoliło na jednoznaczne ustalenie, że stanowisko organu rentowego jest błędne.

Przed okresem uwzględnionym przez ZUS (rozpoczynającym się od 1 września 1995 r.) ubezpieczona wykonywała pracę m.in.:

- w Szkole Podstawowej w C.:
- od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1993 r. – w wymiarze 14/18;
- od 1 września 1993 r. do 31 sierpnia 1995 r. – w wymiarze 16/18;
- w Szkole Podstawowej w M. filia w B.:
- od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1995 r. – w wymiarze 4/18.

Wynika to – zdaniem Sądu Okręgowego - ze zgromadzonej dokumentacji pracowniczej oraz przesłuchania skarżącej oraz nie było ponadto kwestionowane przez stronę pozwaną. Skoro tak, to już w samym okresie zatrudnienia od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1995 r. (czyli przez okres czterech lat) skarżąca wykonywała pracę nauczyciela religii w dwóch szkołach, składającą się łącznie na pracę w pełnym wymiarze czasu (co najmniej 18/18). Do tego dochodzi zatrudnienie w Szkole Podstawowej w S. filia w W., jeszcze bardziej zwiększające wymiar czasu pracy już od 1 września 1990 r. Z tych okresów wynika, że wnioskodawczyni z pewnością pracowała co najmniej w pełnym wymiarze czasu pracy przez okres dłuższy, niż niezbędny do uzupełnienia stażu uznanego przez Zakład.

W ocenie Sądu I instancji wbrew stanowisku pozwanego, nie ma przeszkód w sumowaniu części etatów, przepracowanych w różnych szkołach, w celu ustalenia, czy skarżąca łącznie osiągnęła w danym okresie pełen wymiar zatrudnienia o szczególnym charakterze.

Dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach (charakterze), nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy. Praca w szczególnych warunkach (charakterze) to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 07.02.1983 r. (wyrok SN z 18.10.2016 r., sygn. akt I UK 355/15), a w niniejszej sprawie – praca nauczyciela, wykonywana przez odwołującą się.

W dalszej części uzasadnienia Sąd Okręgowy podkreślił, że żaden przepis nie wprowadza wymogu wykonywania pracy w pełnym wymiarze w ramach jednego stosunku pracy, u jednego pracodawcy. Liczy się ustalenie, że w sumie, dziennie, praca tego rodzaju była wykonywana w pełnym, obowiązującym pracownika wymiarze.

Następnie Sąd I instancji zaakcentował, że pozwany nie przedstawił żadnych argumentów na poparcie przeciwnej tezy. Wezwany do wyjaśnienia, z czego wynika brak możliwości sumowania etatów nauczyciela przy ustalaniu prawa do rekompensaty, argumentował (k. 21-22, 27-28 akt sądowych), że nie podlegają zaliczeniu okresy pracy nauczycielskiej wykonywanej w wymiarze niższym niż pełen obowiązujący nauczyciela wymiar zajęć, w żaden sposób nie odnosząc się jednak do kwestii łączenia częściowych wymiarów zatrudnienia.

Biorąc pod uwagę powyższe, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., Sąd I instancji orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku.

O kosztach zastępstwa procesowego (pkt II) Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.).

Apelację od wyroku Sądu I instancji złożył Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. zaskarżając go w całości i zarzucając mu:

I. naruszenie przepisów postępowania cywilnego, a w szczególności art. 233 § 1 k.p.c. poprzez wadliwą ocenę dowodów oraz naruszenie granic swobodnej oceny dowodów przez przyjęcie, iż w okresie zatrudnienia 1 września 1991r. do 31 sierpnia 1995r. wykonywała stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracę nauczycielską w rozumieniu § 15 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze Dz. U. z 1983r. Nr 8, poz. 4 ze zm.), podczas gdy zebrany materiał dowodowy nie uzasadnia przyjęcia takiego stanowiska gdyż ubezpieczona nie wykonywała pracy w pełnym wymiarze czasu pracy;

II. naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 2 pkt 5 w związku z art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (j.t. Dz.U. z 2018 poz. 1924) w zw. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (poprzez uznanie iż, ubezpieczona udokumentowała 15 stażu pracy w szczególnych warunkach.)

Wskazując na powyższe zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na apelację odwołująca M. D. wniosła o jej oddalenie oraz o zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na jej rzecz kosztów postępowania za II instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. nie zasługuje na uwzględnienie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd I instancji rozpoznał sprawę prawidłowo i starannie, przeprowadzając właściwie postępowanie dowodowe, a ocena zebranego w sprawie materiału dowodowego zasługuje na aprobatę i nie pozwala uznać, że doszło do przekroczenia zasady swobodnej oceny dowodów. Sąd I instancji powołał trafnie obowiązujące w tej mierze przepisy, które prawidłowo zastosował i zinterpretował, nie naruszając zaskarżonym rozstrzygnięciem przepisów procesowych ani przepisów prawa materialnego, dlatego Sąd Apelacyjny ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy akceptuje i przyjmuje za własne, jako że znajdują one odzwierciedlenie w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym.

Sąd Apelacyjny podkreśla, że kwestią sporną w niniejszej sprawie było ustalenie czy zachodzą przesłanki do przyznania odwołującej rekompensaty, o której mowa w art. 21 ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, a w szczególności czy odwołująca legitymuje się 15-letnim stażem pracy w warunkach szczególnych.

W pierwszej kolejności wskazać należało podstawy prawne niniejszego wyroku.

Zgodnie z art. 2 pkt 5 ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, rekompensata to odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabeą prawa do emerytury pomostowej.

W myśl natomiast art. 21 ust. 1 ustawy, rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat. Stosownie do treści ust. 2 tego przepisu rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W myśl art. 23 ust. 1 ustawy - ustalenie rekompensaty następuje na wniosek ubezpieczonego o emeryturę. Z kolei z art. 173 ust. 1 ustawy emerytalnej wynika, że kapitał początkowy ustala się dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., za których były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne przed dniem 1 stycznia 1999 r. W tych okolicznościach warunek sformułowany w art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych należy rozumieć w taki sposób, że rekompensata jest adresowana wyłącznie do ubezpieczonych objętych systemem emerytalnym zdefiniowanej składki, którzy przed osiągnięciem podstawowego wieku emerytalnego nie nabyli prawa do emerytury z FUS w obniżonym wieku emerytalnym z uwagi na prace w warunkach szczególnych, obliczanej według formuły zdefiniowanego świadczenia. Nabycie prawa do takiego tylko świadczenia stanowi przesłankę negatywną przyznania prawa do rekompensaty. Natomiast nabycie prawa do emerytury na zasadach ogólnych nie wpływa w żaden sposób na uprawnienia do rekompensaty (wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 5 maja 2017 r., III AUa 2047/16, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 14 grudnia 2015 r., III AUa 1070/15, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22 września 2017 r., III AUa 529/16).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpatrywanej sprawy należy wskazać, że nie zachodzi negatywna przesłanka przyznania M. D. prawa do rekompensaty. Ubezpieczona nie miała przyznanego prawa do wcześniejszej emerytury z uwagi na prace w warunkach szczególnych i nie spełniała warunków do jej nabycia. Bezsporne w sprawie jest, że odwołująca M. D. nie nabyła prawa do wcześniejszej emerytury ani do emerytury pomostowej.

Sąd Okręgowy wyjaśnia, że zgodnie z art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40 jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat – dla kobiet i 65 lat – dla mężczyzn oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (tj. co najmniej 25 lat dla mężczyzn). Kolejne przesłanki do przyznania wcześniejszej emerytury z uwagi na zatrudnienie w szczególnych warunkach albo szczególnym charakterze są zawarte w przepisie art. 184 ust. 2 ustawy emerytalno-rentowej. Zgodnie z treścią tego przepisu emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem ZUS, na dochody budżetu państwa.

Zgodnie z art. 32 ust. 2 ustawy emerytalno-rentowej, dla celów ustalenia uprawnień do emerytury w wieku obniżonym z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których uprawnionym osobom przysługuje prawo do emerytury w wieku obniżonym, ustala się – jak stanowi ust. 4 art. 32 ustawy emerytalno-rentowej – na podstawie przepisów dotychczasowych, tj. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Zgodnie z treścią § 2 ust. 1 ww. rozporządzenia, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Rekompensata jest formą odszkodowania za utratę możliwości nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów obowiązujących przed 2009 r. dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej. Prawo do rekompensaty mają osoby urodzone po 1948 r., które przed 1 stycznia 2009 r. wykonywały przez co najmniej 15 lat prace w szczególnych warunkach lub charakterze w

rozumieniu art. 32 i 33 emeryturach i rentach z FUS. Podobnie jak przy ustalaniu tego okresu na potrzeby przyznania emerytury w niższym wieku emerytalnym, przy ustalaniu prawa do rekompensaty będą uwzględnione tylko okresy, w których praca była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury w niższym wieku emerytalnym, nawet jeśli tego prawa nie zrealizowała. Z ww. ustaleń wynika natomiast, że odwołującej nie przysługuje prawo w niższym wieku emerytalnym, a zatem miała ona podstawy do wystąpienia z wnioskiem o przyznanie rekompensaty.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny zaznacza, że pozwany organ rentowy nie kwestionuje ani rodzaju pracy, wykonywanego przez odwołującą w spornych okresach, ani kwalifikacji prawnej tej pracy jako określonej w ww. § 15 rozporządzenia. Organ rentowy do pracy w szczególnym charakterze nie zaliczył odwołującej okresów zatrudnienia w: Szkole Podstawowej w C. od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1995 r. oraz od 1 września 1998 r. do 31 sierpnia 1999 r., Szkole Podstawowej w S. filia w W. od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1999 r., Szkole Podstawowej w M. filia w B. od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1996 r. oraz Publicznym Gimnazjum w M. od 1 września 2006 r. do 31 sierpnia 2007 r., ponieważ w powyższych okresach zatrudnienia ubezpieczona nie wykonywała pracy nauczyciela w pełnym wymiarze czasu pracy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego stanowisko organu rentowego jest błędne. Sąd Apelacyjny w wyniku kontroli instancyjnej orzeczenia uznał apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. za niezasadną, powołane w niej zarzuty nie okazały się trafne, zarówno w zakresie naruszenia prawa procesowego jak i prawa materialnego. W szczególności zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny uznał za nietrafny.

Powołując się na ww. zarzut Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. zarzucił Sądowi I instancji naruszenie przepisów postępowania cywilnego, a w szczególności art. 233 § 1 k.p.c. poprzez wadliwą ocenę dowodów oraz naruszenie granic swobodnej oceny dowodów przez przyjęcie, iż w okresie zatrudnienia 1 września 1991r. do 31 sierpnia 1995r. wykonywała stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracę nauczycielską w rozumieniu § 15 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze Dz. U. z 1983r. Nr 8, poz. 4 ze zm.), podczas gdy zebrany materiał dowodowy nie uzasadnia przyjęcia takiego stanowiska, gdyż ubezpieczona nie wykonywała pracy w pełnym wymiarze czasu pracy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego powyższe stanowisko Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. nie sposób zaakceptować.

Zgodnie z treścią art. 233 § 1 k.p.c. Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. W wyroku Sądu Najwyższego z 27 września 2002 r. sygn. IV CKN 1316/00 wskazano, że ocena wiarygodności i mocy dowodów przeprowadzonych w danej sprawie wyraża istotę sądenia w części dotyczącej ustalenia faktów, tj. rozstrzygnięcia spornych kwestii na podstawie własnego przekonania sędziego powziętego w wyniku bezpośredniego zetknięcia się z dowodami. Powinna odpowiadać regułom logicznego myślenia wyrażającym formalne schematy powiązań między podstawami wnioskowania i wnioskami oraz uwzględniać zasady doświadczenia życiowego będące wyznacznikiem granic dopuszczalnych wniosków i stopnia prawdopodobieństwa ich przydatności w konkretnej sytuacji. Jeżeli z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadził wnioski logicznie poprawne i zgodne z zasadami doświadczenia życiowego, to taka ocena dowodów nie narusza zasady swobodnej oceny dowodów przewidzianej w art. 233 k.p.c., choćby dowiedzione zostało, że z tego samego materiału dałoby się wysnuć również logiczne i zgodne z zasadami doświadczenia życiowego wnioski odmienne. Tylko w przypadku wykazania, że brak jest powiązania, w świetle kryteriów wyżej wzmiankowanych, przyjętych wniosków z zebrany materiał dowodowy, możliwe jest skuteczne podważenie oceny dowodów dokonanej przez sąd; nie jest tu wystarczająca sama polemika naprowadzająca wnioski odmienne, lecz wymagane jest wskazanie, w czym wyraża się brak logiki lub uchybienie regułom doświadczenia życiowego w przyjęciu wniosków kwestionowanych. Sąd orzekający nie przekracza granic swobodnej oceny dowodów, gdy jego przekonanie odnośnie mocy poszczególnych dowodów i ich znaczenia dla sprawy oparte zostało na podstawie wszechstronnego rozważenia

zebranego materiału dowodowego, przy uwzględnieniu zasad doświadczenia życiowego i pozostaje w zgodzie z zasadami logicznego wnioskowania (tak SN w postanowieniu z 02.12.1999 r. w sprawie III CKN 122/99).

Apelacja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. nie zawiera żadnych merytorycznych argumentów ograniczając się do polemiki z ustaleniami Sądu i brakiem dowodów przeciwnych, sprowadzała się wyłącznie do przedstawienia własnej oceny zgromadzonych dowodów oraz własnej interpretacji przepisów ustawy oraz sposobu ich zastosowania.

Sąd Odwoławczy podkreśla, że pensum nauczycielskie wynosi 18 godzin tygodniowo. Przed okresem uwzględnionym przez ZUS (rozpoczynającym się od 1 września 1995 r.) ubezpieczona wykonywała pracę m.in.: w Szkole Podstawowej w C. od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1993 r. – w wymiarze 14/18 oraz od 1 września 1993 r. do 31 sierpnia 1995 r. – w wymiarze 16/18, a także w Szkole Podstawowej w M. filia w B. od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1995 r. – w wymiarze 4/18.

Powyższe wynika ze zgromadzonej dokumentacji pracowniczej oraz przesłuchania odwołującej. Po za tym od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1995 r. (czyli przez okres czterech lat) odwołująca wykonywała pracę nauczyciela religii w dwóch szkołach, składającą się łącznie na pracę w pełnym wymiarze czasu (co najmniej 18/18). Ponadto zatrudnienie w Szkole Podstawowej w S. filia w W. jeszcze bardziej zwiększa wymiar czasu pracy już od 1 września 1990 r. Uwzględniając powyższe okresy pracy należało stwierdzić, że odwołująca z pewnością pracowała co najmniej w pełnym wymiarze czasu pracy przez okres dłuższy, niż niezbędny do uzupełnienia stażu uznanego przez Zakład.

Sąd Apelacyjny podkreśla, że nie ma regulacji wyłączającej sumowanie okresów pracy stałej wykonywanej w tym samym czasie w niepełnym wymiarze u różnych pracodawców w warunkach szkodliwych. Nie można przy tym pominąć faktu, że rozporządzenie zostało wydane na podstawie delegacji zawartej w art. 55 obowiązującej do 1 stycznia 1999 r. ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 z późn. zm.). Użyte w § 2 ust. 1 rozporządzenia sformułowanie „w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy” odwzorowuje sformułowanie zawarte w art. 12 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, który stanowił, że „przy ustalaniu prawa do świadczeń określonych w ustawie nie uwzględnia się okresów zatrudnienia wykonywanego w wymiarze czasu pracy niższym niż połowa wymiaru obowiązującego pracownika w danym zawodzie; w razie wykonywania zatrudnienia równocześnie w więcej niż jednym zakładzie pracy bierze się pod uwagę łączny wymiar czasu pracy”. Wykładnia przepisów, w których położono akcent na „pełny wymiar czasu pracy na danym stanowisku”, nie daje możliwości stosowania dodatkowych kryteriów, w szczególności kryterium wykonywania pracy u jednego pracodawcy, na jednym stanowisku pracy, czy też na jednym etacie. Uznanie zaś, że dwaj pracownicy zatrudnieni na pół etatu dzielą się jednym stanowiskiem pracy, a jeden pracownik może dzielić stanowisko pracy w warunkach szczególnych u różnych pracodawców, zdecydowało o aprobachie powyższego poglądu co do możliwości i skuteczności prawnej sumowania czasu pracy u kilku pracodawców na potrzeby liczenia okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach. Taki wniosek można też wyprowadzić w kontekście uznawania w orzecznictwie możliwości łączenia w przebiegu dniówki pracowniczej kilku rodzajów prac w szczególnych warunkach (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2008 r., II UK 306/07, OSNP z 2009 nr 20-21, poz. 290, z dnia 28 sierpnia 2014 r., II UK 537/13, niepublikowany, z dnia 3 września 2013 r., I UK 72/13, OSNP z 2014 Nr 8, poz. 118, z dnia 22 lipca 2013 r., III UK 106/12, niepublikowany, z dnia 27 stycznia 2012 r., II UK 103/11, niepublikowany, z dnia 8 grudnia 2008 r., II UK 107/08, niepublikowany, z dnia 24 stycznia 2013 r., III UK 47/13, niepublikowany). Jeżeli bowiem dopuszczalne jest łączenie kilku rodzajów pracy wiążących się z uciążliwościami różnego rodzaju, to tym bardziej uzasadnione jest włączenie do stażu pracy w szczególnych warunkach świadczonej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, choć u kilku pracodawców.

Taki pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z 23 listopada 2016 r. (w sprawie II UK 179/19) i Sąd Apelacyjny rozpoznający niniejszą apelację w pełni go podziela.

Zgodzić się należy ze stanowiskiem odwołującej zawartym w apelacji, że zatrudnienie nauczycieli dość często następuje w różnych wymiarach czasowych, które po zsumowaniu dają pełen etat. Zatem sumowanie etatów nastąpiło zupełnie

zasadnie, ponieważ jest to naturalna praktyka nauczycieli, którzy niejednokrotnie są zatrudnieni w kilku placówkach, a suma wszystkich części etatów każdej z tych placówek daje łącznie wymagany przez ustawę etat lub więcej, a ustawodawca nie przewidział zakazu łączenia części etatu.

Przy uwzględnieniu zatem zaliczonego okresu pracy w szczególnych warunkach oraz po dodaniu pracy w ww. szkołach w Szkole Podstawowej w C. i w Szkole Podstawowej w M. filia w B. od 1 września 1991 r. do 31 sierpnia 1995 r., a także zatrudnienia w Szkole Podstawowej w S. filia w W. – uznać należy, że odwołująca wykazała więc ponad 15 lat pracy w tych warunkach. W tym stanie rzeczy Sąd I instancji prawidłowo stwierdził, że odwołująca spełnia warunki do rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach przy emeryturze od daty ustalenia do niej prawa czyli od 1 stycznia 2022 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd I instancji przeprowadził w niniejszej sprawie postępowanie dowodowe w sposób staranny, nieuchybny zasadzie swobodnej oceny dowodów wyrażonej w art. 233 § 1 k.p.c. Zgromadzone dowody Sąd Okręgowy ocenił wszechstronnie, tj. wiarygodność i moc poszczególnych dowodów oceniona została w odniesieniu do całokształtu pozostałych dowodów. Sąd I instancji dokonał ustalenia wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia w sprawie i Sąd Apelacyjny podstawę faktyczną wyroku w pełni aprobuje.

Po ponownym przeanalizowaniu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego Sąd Apelacyjny stwierdził, że praca odwołującej w spornym okresie spełnia powyżej opisane wymagania.

Mając na uwadze powyższe uznać należało, że M. D. na dzień 31 grudnia 2008r. legitymuje się co najmniej 15-letnim okresem pracy wykonywanej w szczególnych warunkach i z tego tytułu, w świetle powołanych wyżej przepisów ustawy o emeryturach pomostowych oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, spełniła wszystkie przesłanki przyznania jej prawa do rekompensaty.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny stwierdził, że zaskarżony wyrok był prawidłowy.

Wobec uznania, iż zarzuty apelacyjne były bezzasadne Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. (pkt 1 wyroku).

O kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. i przepisu § 10 ust.1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie z dnia 22 października 2015r. Mając powyższe na względzie, na względzie, zasądzono od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. na rzecz odwołującej M. D. kwotę 240 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego od dnia uprawomocnienia się orzeczenia o kosztach do dnia zapłaty - tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej – punkt 2 wyroku.

sędzia Marta Sawińska